

openbaar ministerie
ministère public

**Parket bij het hof van beroep
te Brussel**

**Parquet près la cour d'appel
de Bruxelles**

**Auditoraat-generaal bij het arbeidshof te
Brussel**

**Auditorat général près la
cour du travail de Bruxelles**

Plechtige openingszitting van het hof van beroep te Brussel

2 september 2024

Rede uitgesproken door procureur-generaal Frédéric Van Leeuw

Audience solennelle de rentrée de la cour d'appel de Bruxelles

2 septembre 2024

Discours prononcé par le procureur général Frédéric Van Leeuw

Inleiding

Artikel 345 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de procureur-generaal, ter gelegenheid van ieder gerechtelijk jaar, een blik werpt op de activiteit van het hof van beroep en van de rechtbanken van het rechtsgebied. Deze bepaling voorziet ook dat hij, als hij dit nuttig acht, een redevoering houdt over een onderwerp aangepast aan de omstandigheden. Het is voor mij een eer deze eerste openingsrede als nieuwe procureur-generaal te houden voor vooraanstaande vertegenwoordigers van zowel de zittende en staande magistratuur, als van de balie. Overigens, ter gelegenheid van dit gerechtelijk jaar zal onze Brusselse mascotte, Manneken Pis, vandaag tussen 9u00 en 18u00 de toga van de procureur-generaal dragen. Volgens de legende heeft dit jongetje gehandeld in het algemene belang door een brand te blussen met de weinige middelen die hij had. Voor mij is er een duidelijk gemeenschappelijk punt met het beroep van magistraat.

1. Enkele cijfers

Ik twijfel er niet aan dat jullie gepassioneerd zouden luisteren naar de lange lijsten met cijfers gegenereerd door onze statistisch analisten uit onze digitale databanken. Zonder mij evenwel te laten inspireren door Winston Churchill, voor wie « *the only statistics you can trust are those you falsified yourself* », heb ik er eerder voor gekozen - ik geef toe dat het een meer persoonlijke keuze is - om bepaalde tendensen te benadrukken die de daaropvolgende reflecties, zullen voeden en illustreren. Deze hebben als thema de uitdaging om het evenwicht tussen het algemeen belang en de persoonlijke belangen te bewaren of te herstellen. We vertrekken zelfs vanuit de aanname dat vandaag het individueel belang vaak bovenaan de piramide wordt geplaatst, we denken bijvoorbeeld aan de moeilijkheden door de Europese wetgeving inzake gegevensbescherming, en dat dit verstoorde evenwicht problematisch wordt voor het samenleven.

Maar laten we nog niet vooruitlopen op de feiten! Vooreerst ga ik beknopt toelichten hoe de rechtspraak is verlopen in het rechtsgebied. Ieder jaar worden gedetailleerde statistieken bezorgd aan de Hoge Raad voor de Justitie voor alle gerechtelijke instanties in hun werkingsverslag. Daarnaast voorziet de website van het College van hoven en rechtbanken verschillende statistieken over de zetel. Daarom zal ik me vandaag beperken tot het Openbaar Ministerie.

Ik zal eerst de globale evoluties van de parketten van ons rechtsgebied voorstellen. Vervolgens zal ik de evoluties van het parket-generaal bij het hof van beroep van Brussel bespreken.

Het aantal zaken dat binnen ons rechtsgebied instroomde op de correctionele parketten steeg met 4% tussen 2022 en 2023. Terwijl de instroom het voorbije jaar steeg met 5% op het parket van Brussel en met 4% op de parketten van Leuven en Waals-Brabant, stellen we in Halle-Vilvoorde een stijging vast van 1%.

Wanneer we de totale instroom van 2023 vergelijken met deze van vijf jaar eerder, 2018, dan gaat het in ons rechtsgebied om een stijging van 11%.

Ik herinner eraan dat het niet gaat om misdadcijfers, maar om statistieken over de activiteit van de parketten. Met de evolutie van de instroom kan geen telling worden gemaakt van het aantal misdrijven. Bovendien kan de exacte werklast niet worden bepaald in functie van het

aantal zaken die instromen in de parketten. De instroom volstaat als indicator immers niet om de werklast van de parketten te evalueren.

Het aantal zaken dat binnen ons rechtsgebied werd geseponeerd door de correctionele parketten steeg met 11% tussen 2018 en 2023. Terwijl het aantal zaken dat om technische redenen werd afgesloten zonder strafvervolging toenam met 4%, zien we een stijging van 26% van het aantal dat om opportuniteitsredenen geen strafvervolging kreeg. Vooral het aantal dat geen gevolg kreeg omwille van andere prioriteiten bij opsporings- en vervolgingsbeleid, kende een onrustwekkende evolutie: tussen 2018 en 2023 steeg dit van 7.334 naar 16.523 zaken, hetgeen een stijging betreft van maar liefst 125%.

Het aantal nieuwe jeugdbeschermingszaken steeg in ons rechtsgebied met 3% tussen 2022 en 2023. Tussen 2018 en vorig jaar stellen we een stijging vast van 10% waarbij vooral het jeugdparquet van Leuven in het oog springt met een toename van niet minder dan 42%.

De zaken met betrekking tot als misdrijf omschreven feiten stegen tussen 2022 en vorig jaar met 1%. In vergelijking met 5 jaar eerder gaat het om een stijging van 2% in ons rechtsgebied en van 32% in het jeugdparquet van Leuven.

Het aantal zaken dat betrekking heeft op een verontrustende situatie steeg tussen 2022 en het voorbije jaar met 4%. Vergeleken met 2018 verkrijgt men in 2023 een stijging van 14% in ons rechtsgebied en van 51% in het jeugdparquet van Leuven.

Tot hiertoe hadden de statistieken betrekking op de parketten van de rechtbanken van eerste aanleg.

Ik zal nu ingaan op een aantal data met betrekking tot de activiteiten van het hof van beroep en van het parket-generaal¹. Slechts enkele grote tendensen zullen worden toegelicht. Personen die geïnteresseerd zijn in meer volledige cijfers kunnen de bijlage van deze redevoering raadplegen. Ze bevat gedetailleerde tabellen en grafieken, opgesteld door de statistische analisten van het parket-generaal.

Op het vlak van hogere beroepen tegen de vonnissen van de correctionele rechtbank, hebben we reeds meermaals onze bezorgdheden vermeld over de gerechtelijke achterstand. Op het vlak van de evolutie van de stock gedurende de laatste 10 jaar, kennen de Nederlandstalige kamers een toename van 623 zaken. Voor diezelfde periode noteren de Franstalige kamers een stocktoename van 1.240 zaken.

Wat betreft het aantal ontvangen zaken op het parket-generaal van Brussel met betrekking tot een procedure voor de kamer van inbeschuldigingstelling, stellen we in 2023 een toename van 26% vast ten opzichte van 2014. Onder die zaken, zijn in dezelfde periode de procedures van voorlopige hechtenis toegenomen met 44%. De cijfers van 2024 zijn uiteraard nog niet geconsolideerd, maar, het aantal gedetineerden behandeld door de kamers van inbeschuldigingstelling van het hof van beroep van Brussel kent bijvoorbeeld een uitzonderlijke

¹ Bronnen van de statistische gegevens over het parket-generaal en het hof van beroep: databank PAGE van het parket-generaal en gegevens geregistreerd door de griffie van het hof.

toename vooral aan Franstalige zijde. Als we van ieder jaar de maand juli als referentie nemen, stellen we een toename van 75% vast in twee jaar :

- 111 Franstalige dossiers voor de maand juli van 2022
- 117 dossiers voor juli 2023
- 195 dossiers voor juli 2024

Wat betreft de procedures voor de hoven van assisen van het rechtsgebied, neemt het aantal dossiers in afwachting van een arrest af. Zo waren er eind juni 2024, 9 assisenzaken in afwachting van een uitspraak, terwijl dat er een jaar eerder 15 waren (zie echter de hiernavolgende nuances onder punt 4.).

De laatste jaren hebben we vastgesteld dat de inwerkingtreding van de familierechtbank, op 1 september 2014, en de bijhorende overdracht van bevoegdheden tot gevolg heeft dat de statistieken over het aantal burgerlijke zaken en het aantal zaken vastgesteld door de jeugdkamers van het hof van beroep moeilijk te vergelijken zijn met de statistieken van de voorgaande jaren. De laatste 9 jaar daarentegen vertonen vergelijkbare gegevens en we stellen in 2023 een toename vast van 38% bij de binnengekomen jeugdzaken ten opzichte van het jaar 2015.

2. Wantrouwen

Misschien zijn we een beetje te snel voorbij gegaan, of hadden we een zeker gevoel van onmacht, of erger nog, van fatalisme of zelfs onverschilligheid, aan de laatste Justitiebarometer van juni jongstleden? Nochtans biedt het voldoende stof tot nadenken : volgens het onderzoek is het vertrouwen van de burgers in Justitie gedaald van 66% in 2007 naar 54% in 2024. Deze teleurstellende bevinding ten aanzien van de enorme persoonlijke investeringen van de talrijke actoren van Justitie, ligt geheel in lijn met het algemeen dalend vertrouwen in de instellingen. In contrast hiermee, geeft het onderzoek van de Hoge Raad toch aan dat Justitie « *het nog steeds beter doet dan de pers, het Parlement, de regering en de religieuze instellingen waarin slechts 4 tot 5 op de 10 Belgen nog vertrouwen hebben* »².

Er zijn natuurlijk verschillende elementen die de cijfers die ik net heb aangehaald, misschien wel feitelijk versterken : een grote meerderheid van de ondervraagden vindt dat de behandeling van een rechtszaak te lang aansleept. Een ander element wijst op een gebrekkige communicatie van de instelling over haar werking of op een ontoegankelijke Justitie. Daar zijn een aantal opmerkingen die ons tot nadenken moeten stemmen, wij de actoren van Justitie, samen als een ware ketting in de uitoefening van onze macht, en, individueel in onze dagelijkse praktijk. Reflectie is nodig, in plaats van toe te geven aan een gevoel van onmacht, wat op zijn beurt leidt tot desinteresse en onverschilligheid. Ik heb er dus voor gekozen om me toe te leggen op deze oefening door jullie persoonlijke denkpijpen voor te leggen in de hoop dat ze bij de toehoorders een debat en vragen uitlokken die de kwaliteit van Justitie enkel ten goede kunnen komen.

² <https://hrj.be/nl/publicaties/2024/vijfde-justitiebarometer>

3. Narcissus of de onmogelijke 'selfie'

Toen ik luisterde naar de radio-uitzending « *Le Tournant* » van de journalist Arnaud RUYSEN, waarin hij analyseerde waarom er vandaag zoveel wantrouwen heerst ten aanzien van de politiek³, bemerkte ik de evidente gelijkenis tussen zijn analyse en het verlies van vertrouwen in Justitie. Volgens één van de bevindingen van Mr. RUYSEN worden we sinds enkele jaren geconfronteerd met « *een maatschappijevolutie die het individu centraal plaatst* ». Op het eerste gezicht kan dit positief lijken, want we leven nu in een maatschappij die de persoonlijke ontwikkeling stimuleert, maar er is een « maar » : « *de normale werking van de huidige maatschappij verplicht ons ons eigen ideaal van het ik, de beste versie van onszelf na te streven* » - legt de Oostenrijkse filosofe Isolde CHARIM uit. Volgens haar is hierbij « *het positieve aspect dat het ons stimuleert, ons omhoogduwt, ons uitdaagt. Daarentegen zijn er twee negatieve punten. Eerst en vooral is het ideale steeds onbereikbaar. Vooraf is reeds duidelijk dat dit een frustrerende ervaring is... Dit betekent dat het Ik die we allemaal zijn, eeuwig onvolmaakt zal zijn. We zijn nooit « voldoende » tegenover het ideale. Een tweede punt is dat we in deze race steeds gepusht worden om beter te doen.../ ... Vandaag zijn de sociale relaties zodanig georganiseerd dat ze van ons deze energie opeisen om ons ideaal te bereiken. Want we doen niet meer, we functioneren niet beter als we ons enkel op het gemiddelde focussen.* »⁴ Het probleem is dan dat er steeds meer mensen achterblijven : kwetsbaarheid, talrijke psychische problemen, depressies, burn-out ..., of de neiging naar druggebruik, het verlangen van zoveel mensen om te immigreren, te verbruiken, enz ... zijn evenzeer voorbeelden hiervan.

De Britse denker Jonathan SACKS definieert deze evolutie als « *move from 'We' to 'I'* », te vertalen als de overgang van het « *Wij* » naar het « *Ik* ». Deze uittocht naar de wereld van het « *Ik* », die begonnen is in de vorige eeuw, heeft gezorgd voor een nieuwe visie van de man en de vrouw als geïsoleerde individuen, ondergedompeld in een relationele leegte, die vandaag dramatisch genoeg meer en meer als iets normaal, en zelfs als een ideaal wordt gevoeld. De demografische barometer 2023 van het Brussels Gewest leert ons dat « *de gemiddelde gezinsgrootte afgenomen is van 2,15 op 1 januari 2022 naar 2,14 op 1 januari 2023.* »⁵ In 2021 is meer dan één Brusselaar op vijf geïdentificeerd als « geïsoleerd »⁶. Volgens SACKS, valt de huidige crisis te verklaren door het verlies van een sterke en gedeelde morele code en door de superioriteit van het persoonlijk belang op het gemeenschappelijk goed: « *We have outsourced morality to the market and the state, but neither is capable of showing us how to live.../... With liberal democracy embattled, public discourse grown toxic, family life breaking down, and drug abuse and depression on the rise, many fear what the future holds.* »⁷ Deze zin lijkt te komen uit het laatste televisiejournaal met de show van de Amerikaanse democratische gigant - blijk van de wereldstabiliteit - die zich op een buitensporige polariserende wijze verscheurt, met de opkomst van de extremen in onze Westerse democratieën, met de ware epidemie van

³ A. RUYSEN, <https://auvio.rtbf.be/media/declic-le-tournant-declic-le-tournant-3203190>

⁴ « Narcisme is een ideologie », interview van de filosofe Isolde Charim door A. Schneider oorspronkelijk verschenen in *Die Welt* en vervolgens gepubliceerd in het Frans in de krant *Le Soir*, op 5 oktober 2023.

⁵ Ze blijft lager dan de twee andere gewesten : 2,29 in het Vlaams Gewest en 2,24 in het Waals Gewest. Zie Jean-Pierre HERMIA, Demografische barometer 2023 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (IBSA), *Focus*, n° 91, p. 5.

⁶ Welzijnsbarometer – Brussels rapport inzake armoede en sociale gezondheidsongelijkheden, <https://vivalis.brussels>

⁷ Jonathan Sacks, *Morality: Restoring the Common Good in Divided Times*, New-York, Basic Books, 2020,

druggebruik die we vandaag beleven - en waarbij we niet goed weten wat we moeten doen - of met het psychologisch onbehagen van zoveel personen rondom ons, vooral sinds de Covid-pandemie.

We zijn immers - soms onmerkbaar, maar wel degelijk - overgegaan van een wereld van groepsfoto's naar een wereld van *selfies*, meer bepaald naar die van de « *Ik op de voorgrond en de wereld op de achtergrond* ». Dat is wat de politicoloog Vincent de COORBYTER, in dezelfde podcast van Arnaud RUYSEN, beschrijft : « *vandaag is de individualistische burger zeer veeleisend geworden .../ ... Op elk moment, bevinden we ons in een situatie van burger-consument... en dat is nieuw! U kunt een maximum aan veiligheid verlangen van de Staat met behoud van een maximum aan vrijheid, een uiterst efficiënt milieu- en klimaatbeleid eisen met de vraag om alle vrijheid voor het gebruik van uw wagen te behouden, om het vliegtuig te nemen en geen belastingen of geen specifieke belasting te betalen voor de strijd tegen de klimaatverandering. U gaat vragen om zo min mogelijk belastingen te betalen, maar ook om de meest efficiënte en meest beschikbare overheidsdiensten te voorzien* »⁸. Nog vele andere voorbeelden kunnen hieraan worden toegevoegd: we zijn verbaasd over het aantal wapens dat in omloop is in Brussel, maar België blijft ze op grote schaal produceren ten behoeve van de economie. De strijd tegen drugs moet een absolute prioriteit zijn, maar men wil zeker niet te veel controles uitvoeren in de haven van Antwerpen om te vermijden dat ze haar concurrentiepositie verliest. We willen dat de gevangenisstraffen concreter worden uitgevoerd, maar niemand wil dat er een gevangenis in de buurt van zijn of haar huis wordt gebouwd ...

4. Geruzie tussen ego's

Deze stand van zaken veroorzaakt de ontwikkeling van een conflictcultuur, niet enkel op internationaal niveau, maar binnenin de sociale relaties zelf. Deze spanningen komen vroeg of laat bij Justitie : de toename van het geweld in onze hoofdstad is niemand ontgaan. Zoals blijkt uit de tendensen die ik heb toegelicht : ieder jaar neemt het aantal dossiers toe (5% enkel voor het parket van Brussel tussen 2022 en 2023) ; wat niet het geval is voor het kader van de magistraten! Als er, in 2023, minder hoven van assisen in afwachting van een vaststelling waren, dan moet er in de eerste plaats worden benadrukt dat dit komt dankzij de geleverde inspanningen van de magistraten. Nogmaals moet ik opmerken hoezeer deze assisenprocedure een belangrijke factor speelt in de gerechtelijke achterstand in ons rechtsgebied. Ieder hof van assisen onttrekt voor aanzienlijke periodes meerdere rechters en procureurs uit de kamers waar ze hun ambt uitoefenen. In dit geval, en in de huidige situatie, vinden deze processen druppelsgewijs plaats, maar altijd ten nadele van honderden andere rechtzoekenden, die wachten om hun geschil te laten beslechten voor de rechtbanken. Er is hier een mogelijke convergentie tussen de woorden van M. DE COORBYTER en de Justitiebarometer: de burger verwacht een snellere Justitie (hetgeen volkomen gerechtvaardigd is), maar hij verlangt gelijktijdig het behoud van het hof van assisen. Vervolgens moet het optimisme dat dit cijfer zou kunnen opwekken, vooral sterk worden genuanceerd door te kijken naar de enorme explosie van de dossiers die niet te correctionaliseren zijn : we tellen 36 nieuwe Franstalige assisenzaken die binnengekomen zijn in 2022, 30 nieuwe Franstalige zaken in 2023 en reeds 15 nieuwe

⁸ A. RUYSEN, <https://audio.rtf.be/media/declic-le-tournant-declic-le-tournant-3203190>

Franstalige zaken in 2024. Daarnaast, werden er 10 Franstalige zittingen voor assisen geopend in 2022 en nog eens 10 in 2023. Voor 2024, voorziet men 21 Franstalige zittingen. Het kader van de magistraten van het parket-generaal kan deze buitengewone werklast van assisen niet meer verwerken, bovenop de normale werking van de lopende zittingen. De dossiers van assisen kunnen echter niet wachten, omwille van hun bijzondere ernst. We waren bijgevolg genoodzaakt om twee magistraten te detacheren van het parket van Brussel, terwijl deze zelf met een chronisch tekort aan magistraten kampt.

5 . Niet-begeleide minderjarigen ?

De cijfers die me echter persoonlijk het meest verontrusten, hebben betrekking op de duizelingwekkende toename van de dossiers jeugdbescherming. De tendens in het rechtsgebied die ik daarnet heb vermeld, op nationaal niveau, wordt bevestigd door de zaken met betrekking tot jeugdbescherming, die met 49% zijn toegenomen in de afgelopen 10 jaar, waarbij er enkel voor 2023 een toename is van 11% ten aanzien van 2022. Het gaat om het hoogste aantal binnengekomen dossiers sinds het begin van de officiële registratie van de jaarlijkse statistieken van de jeugdparketten van het Openbaar Ministerie in 2010. En de grootste oorzaak van deze groei in de afgelopen 10 jaar zijn de dossiers met betrekking tot minderjarigen in verontrustende situaties.⁹

Wat betekent het om vandaag jong te zijn in een dergelijke periode van relationele leegte? De uitdrukking « *niet-begeleide minderjarige* » lijkt beetje bij beetje een metafoor te worden. De vervaging van het « *Wij* » heeft een invloed op de jongste generaties en dat is in grote mate te wijten aan de volwassenen, die niet willen verouderen en de ruimte niet aan anderen willen overlaten. Onze maatschappij heeft moeite om een toekomst aan de jongeren voor te stellen. Volgens een studie van de Koning Boudewijnstichting, zijn 12,8% van de kinderen in ons land materieel gedepriveerd¹⁰. Brussel is het jongste Gewest van het land, 22% van zijn inwoners is jonger dan 18 jaar¹¹. Maar wat doen we daarmee? In Brussel genieten zes kinderen op tien van een sociale toeslag bij de kinderbijslag¹². Bij de jongvolwassenen ligt overigens een potentieel dat niet altijd wordt benut en dat een aantal complexe situaties met zich meebrengt: 32% van de Brusselaars met een leefloon zijn jongeren tussen de 18 en 24 jaar¹³.

De cijfers van zelfmoord en zelfmoordpoging zijn onthutsend : in de afgelopen 5 jaar, sinds 2019, zijn er 4597 aanvankelijke processen-verbaal opgesteld in de parketten van het rechtsgebied (een gemiddelde van 500 per jaar in Brussel), waarvan 420 in de jeugdparketten, waarbij het aandeel van Brussel 64,38% bedraagt. Het feit dat dit cijfer onderschat is, maakt de situatie enkel maar tragischer. Bij jeugdgerelateerde zaken hebben verbalisanten namelijk veeleer de neiging om een notitienummer voor een minderjarige in een verontrustende situatie te openen dan een notitienummer voor een poging tot zelfmoord.

De realiteit speelt zich echter vlak voor onze ogen af: veel van deze jongeren worden geconfronteerd met « *een echte afhakingspiraal' waaraan we bijzondere aandacht moeten*

⁹ <https://www.om-mp.be/nl/artikel/persbericht-college-van-procureurs-publicatie-jaarstatistieken-2023-van-het-openbaar>

¹⁰ A.-C. GUIO et W. VAN LANCKER, La déprivation des enfants en Belgique et dans ses régions : que disent les nouvelles données ?, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2023, pag. 89.

¹¹ Zie Demografische barometer, *op. cit.*, p. 4.

¹² Zie Welzijnsbarometer, *op. cit.*

¹³ Zie <https://bisa.brussels/themas/bestaansonzekerheid-en-sociale-bijstand>

besteden... wetende dat ze in feite ontvankelijker zijn voor een karikaturaal en negatief discours over hen (dat onderling wordt gedeeld via sociale netwerken) dan voor een genuanceerd discours of een discours dat oplossingen tracht te vinden, dat niet dezelfde publiciteit krijgt »¹⁴. Zonder in karikaturen te vervallen, speelt deze afwijzing van de instellingen door een groot deel van de bevolking, « geworteld in een reeks pijnlijke ervaringen (met name sociale minachting) »¹⁵, een niet te verwaarlozen rol in een aantal ontwikkelingen die vroeg of laat de juridische wereld verontrust: onbeschaafd gedrag, radicalisering, druggebruik, allerlei handels en fraude, opstandigheid, geweld... Wanneer ik in het programma van bepaalde partijen lees dat de procedure van uithandengeving nog meer moet worden vereenvoudigd, zie ik daarin een perfect voorbeeld van die opgave van de volwassen wereld, wat de 'ieder voor zich'-mentaliteit typeert : minderjarigen naar de gevangenis sturen is een gemakzuchtige oplossing. Sta me toe om, afgezien van de persoonlijke drama's die ze belichaamt, in twijfel te trekken dat ze, op termijn, voordelig zal zijn voor ons samenleven.

6. « Ik » en « über-ich »

De klimaatverandering van de laatste decennia met een ontplooiing van een dominante « Ik », creëert ook een beleid van extreme en emotionele polarisatie, van een weigering om zich in te zetten voor het belang van iedereen en van de zoektocht naar een sterke leider¹⁶, iemand die in onze plaats denkt ; wat neerkomt op een collectieve beleving van ons narcisme. Paradoxaal genoeg betekent dit dat we het verlangen om onze vrijheden onbegrensd te beleven, en zeker niet rekening houdend met de grens van de andere, volledig tenietdoen. In zijn essay « *Schipbreuk der beschavingen* » komt Amin MAALOUF tot deze harde bevinding: « *Het valt te vrezen dat onze tijdgenoten en hun nakomelingen steeds aandachtiger zullen zijn voor de stem die hen zegt dat het beter is om in een sterk beveiligde burcht met hoge muren te leven, ook al moeten daarvoor bepaalde vrijheden en bepaalde waarden op een lager pitje worden gezet. 'De keuze voor de mensheid ligt tussen de vrijheid en het geluk, en voor de grote meerderheid, is het geluk beter', liet Orwell één van de personages uit 1984 zich met cynisme ontvallen.* »¹⁷ Vandaag zorgt de veiligheid, maar ook de opkomst van het plezier en van de digitale consumptie, gesymboliseerd door de smartphone, ervoor dat we overal traceerbaar zijn, te beginnen door de privé-firma's. De bewakingscamera's, ANPR, de PNR-gegevens zijn overal toegenomen. Tijdens het onderzoek naar Jurgen CONINXS, de militair die een viroloog wilde aanvallen tijdens de Covid-crisis, was ik verbaasd hoe eenvoudig het was om alles te traceren wat deze man vóór zijn dood had gedaan. Het moment zelf van zijn dood kon tot op de minuut worden bepaald via zijn smartphone.

Dit sluit aan bij de uiteenzetting van de Franse antropoloog, Emmanuel TODD die stelt dat: « *het individu kan slechts groot zijn in en door een gemeenschap. Alleen, gedraagt hij zich van nature kleiner. Nu we in massa bevrijd zijn van zowel grond- en afgeleide metafysische als communistische, sociale of nationale overtuigingen, ervaren we de leegte, en worden we kleiner. We worden een veelheid aan mimetische dwergen die niet meer zelf durven denken - maar die zich even intolerant kunnen gedragen als de gelovigen van weleer. De collectieve overtuigingen zijn immers niet alleen ideeën die worden gedeeld door individuen en die hen toelaten om samen*

¹⁴ Renaud MAES, La spirale de la désaffiliation, *La Revue nouvelle*, n° 6/2021, p. 5.

¹⁵ *Idem.*

¹⁶ A. RICCARDI, « La crisi del Noi, la tirannia dell'Io. Un mondo pieno di solitudine », *Corriere della Sera*, 15 juni 2024.

¹⁷ Amin MAALOUF, *Schipbreuk der beschavingen*, Grasset, Le Livre de Poche, Paris, 2019, pag. 354-355.

te handelen. Ze voorzien ze van structuur. Door hen morele regels in te prenten die door anderen werden goedgekeurd, veranderen ze hen. Deze maatschappij die aan het werk is binnen het individu zelf, heet in de psychoanalyse het boven-ik. Vandaag heeft dit concept een slechte reputatie : het roept een beeld op van een afkeerwekkende controle-instantie die de persoonlijke ontwikkeling onderdrukt en verhindert. Maar, in de geest van Freud en in die van vele anderen, is het boven-ik ook een ideaal van het ik, die het individu toelaat om uit te stijgen boven zijn directe verlangens, om beter te zijn en meer dan zichzelf. »¹⁸

7. “Indépendance cha-cha...”¹⁹

In het positief recht is de weliswaar evoluerende en veelzijdige belichaming van dat ‘boven-ik’ het algemeen welzijn of het algemeen belang. Balzac schreef in 1842: « *De samenleving kan slechts bestaan dankzij de individuele opofferingen die door wetten worden afgedwongen* »²⁰. Opdat een democratische samenleving werkt en iedereen individuele rechten kan genieten, dient er paradoxaal genoeg een minimum aan rechten opgeofferd te worden. De maatstaf voor dat offer is het algemeen belang, waartoe maatregelen zich verhouden of zouden moeten verhouden. Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens bepaalt bijvoorbeeld in artikel 10.2: “*Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.*” Het artikel somt meerdere uitingsvormen van het algemeen belang op waarvan de eerbiediging heeft bijgedragen en nog steeds bijdraagt aan de volle beleving van de vrijheden. Het ‘Ik’ moet op de schouders van het ‘Wij’ klimmen wil het zich kunnen ontplooien. Onvoorwaardelijke vrijheid is vrijheidsberovend.

Hetzelfde redenering geldt voor de onafhankelijkheid van magistraten en advocaten die onmisbaar is voor de werking van Justitie. Onze onafhankelijkheid heeft geen enkele zin, als ze niet wordt beoefend binnen een breder ‘Wij’ dat steeds heruitgevonden moet worden. Het tegengestelde doen zou erop neerkomen dat we die onafhankelijkheid tot een soort antisociaal, dictatoriaal mechanisme maken, waardoor ze de democratie niet zou schragen maar van binnenuit zou ondermijnen. We moeten, denk ik, dat gevaar steeds voor ogen houden, wanneer we onze onafhankelijkheid benadrukken: ze is geen doel op zich om onze ego’s te strelen en onze persoonlijke verzuchtingen te rechtvaardigen, ze wordt ons door de gemeenschap toegekend en we zijn haar daarvoor schatplichtig!

Het is een eenvoudig beginsel dat tegenstrijdig kan lijken. Als ik het voorbeeld van de advocaat neem, dan moet die, om individueel onafhankelijk te zijn, een deel van zijn vrijheid afstaan aan de gemeenschap zijner gelijken die bepaalde regels voor de uitoefening van het beroep zal

¹⁸ E. TODD, *De nederlaag van het Westen*, Paris, Gallimard, 2024, p. 159.

¹⁹ *Indépendance Cha Cha* werd opgenomen in juni 1960, op het moment van de Congolese onafhankelijkheid door de Congolese groep *African Jazz*.

²⁰ H. de Balzac, *La femme de trente ans*, Folio classique, p. 110.

uitvaardigen. Die mogelijkheid tot zelfregulering, zonder enige druk van buitenaf, waarborgt de afzonderlijke onafhankelijkheid van de advocaten, maakt die zelfs haalbaarder en garandeert op haar beurt de vrije toegang tot Justitie²¹.

Een gelijkaardige denkoefening kan worden gemaakt voor de magistraat van het Openbaar Ministerie die regelmatig van subjectiviteit beschuldigd wordt, omdat die, volgens onze grondwettelijke orde, de enige gemachtigde autoriteit is om de opportuniteit van de strafvervolgning te beoordelen, een handelingsbevoegdheid die niet uitsluitend op juridische analyse is gebaseerd. *‘In vergelijking met de rechter beschikt de procureur over meer bewegingsruimte: hij is geen autoriteit die gevat wordt om een geschil, waarover hij krachtens een strikte wetgeving geen zeggenschap heeft, te beslechten en af te sluiten, maar hij is een handelingsgerichte autoriteit, een dynamische speler in een procedure die hij opstart, waaraan hij richting geeft en die hij leidt, wat een ruimere besluitvaardigheid veronderstelt.’*²². De bevoegdheid om over de opportuniteit van de strafvervolgning te oordelen betekent evenwel geen eigenmachtig optreden, want die vrijheid van het Openbaar Ministerie wordt uitgeoefend binnen het kader van de richtlijnen van loyaliteit en onpartijdigheid en, meer in het algemeen, van het strafrechtelijk beleid. Het strafrechtelijk beleid wordt ten onrechte vaak gezien als een beteugeling van de onafhankelijkheid, terwijl het net verzekert dat de buitengewoon handelingsbevoegdheid van het parket binnen de ijkpunten van het algemeen belang wordt uitgeoefend. In zijn commentaar over een zeer duidelijk arrest van het Hof van Cassatie van 2012 onderstreept professor KUTY: *‘Hoewel het Openbaar Ministerie een partij in het strafrechtelijk proces vormt, is het desalniettemin tot objectiviteit en neutraliteit verplicht. Omdat het een opdracht van openbare dienstverlening uitvoert, mag het zijn bevoegdheden niet willekeurig of zonder objectieve rechtvaardiging gebruiken. Dat houdt in dat het Openbaar Ministerie het algemeen belang in alle objectiviteit moet dienen.’*²³.

Vandaag lijkt er wel een voorliefde te bestaan om die handelingsbevoegdheid van het Openbaar Ministerie via het strafrechtelijk beleid in twijfel te trekken door onophoudelijk vraagtekens te zetten bij zijn onafhankelijkheid, zoals de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof in de afgelopen jaren aantoonde²⁴. Die beweging is mijns inziens te wijten aan een huidige trend om het bijzonder belang boven het algemeen belang te stellen, dat in het strafproces door het Openbaar Ministerie wordt belichaamd, maar waarvan het optreden te vaak wordt beperkt tot het willen rechtvaardigen van de repressie. Een beetje naar het voorbeeld van de evolutie die bepaalde auteurs in de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens of die van het Hof van Justitie te Luxemburg ontwaren, komt het overigens steeds vaker voor dat het onderzoek

²¹ Frédéric VAN LEEUW, « L'indépendance de l'avocat. Le point de vue personnel d'un procureur », in *Akten van het colloquium Geen Justitie zonder onafhankelijke advocaten*, georganiseerd in 2021 door *avocats.be* en de OVB, p. 45

²² P. BEAUVAIS, « La fonction politique du procureur », in *Mélanges en l'honneur van F. Molins*, Lefebvre Dalloz, p. 94 (vrije vertaling).

²³ F. KUTY, “Le devoir du ministère public de proposer une solution de justice : l'expression de son honneur et l'assise de sa légitimité”, nota onder Cass. 19 december 2012, *JLMB* 2013, p. 463 (vrije vertaling).

²⁴ In een recent arrest nr. 97/2020 van 25 juni 2020 was het Grondwettelijk Hof van oordeel dat het feit dat de wetgever aan de personen betrokken in een opsporingsonderzoek – met name de verdachte en de benadeelde partij – niet dezelfde rechten heeft toegekend als aan de beklaagde en de burgerlijke partij binnen het kader van gerechtelijk onderzoek geen inbreuk vormt op de Grondwet en, inzonderheid, het gelijkheidsbeginsel. Op verrassende wijze heeft het Hof die beslissing gemotiveerd op grond van twee argumenten, waarvan de eerste luidde dat de procureur des Konings wettelijk niet verplicht zou zijn om een onderzoek à charge en à décharge te voeren.

naar een concreet bijzonder belang in de redenering van de rechter ongunstig uitdraait voor het abstractere algemeen belang²⁵.

In die context kan een controverse die regelmatig aan de kamer van inbeschuldigingstelling van dit hof van beroep wordt voorgelegd volgens mij de zaken verduidelijken. Het parket klaagt al sinds lang het gebrek aan politiecapaciteit aan, in het bijzonder in Brussel waar het kader van de Federale Gerechtelijke Politie de bevolkingsgroei niet heeft gevolgd. Om dit probleem het hoofd te bieden heeft mijn voorganger een systeem opgezet waarmee prioriteiten in de behandeling objectief kunnen worden vastgesteld door een wegingscommissie bestaande uit verschillende actoren van het Openbaar Ministerie die werkzaam zijn in het rechtsgebied²⁶, overeenkomstig de wettelijke bevoegdheden die het Openbaar Ministerie werden toegekend via het strafrechtelijk beleid. Artikel 56 § lid 4 en 5 van het Wetboek van strafvordering bevestigt trouwens die bevoegdheid, vermits het stelt dat *“Wanneer een politiedienst aan de onderzoeksrechter niet het vereiste personeel en de nodige middelen kan geven, kan deze laatste de procureur des Konings verzoeken op te treden na hem over de toestand te hebben ingelicht. Bovendien kan de onderzoeksrechter een kopie van zijn beschikking verzenden aan de procureur-generaal en aan de kamer van inbeschuldigingstelling. De procureur des Konings kan zelf het dossier verzenden aan de procureur-generaal. Deze laatste kan het College van procureurs-generaal verzoeken op te treden en de nodige initiatieven te nemen.”*

Echt waar! Tenzij ik misschien een opleiding van het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding voor het parket gemist heb waarin wordt uitgelegd hoe je politieagenten kunt klonen of hoe je ze kunt leren zich zeer snel te reproduceren, zie ik niet in wat dit artikel anders zou betekenen dan dat het de procureur des Konings, in eerste instantie binnen zijn arrondissement, vervolgens aan de procureur-generaal op het ressortelijke niveau en ten slotte, indien nodig, aan het College van procureurs-generaal op nationaal niveau de mogelijkheid geeft om te arbitreran en, desgevallend, in functie van de verwachtingen en inspanningen die de nodige onderzoeksdaan met zich meebrengen, de nodige capaciteiten ten nadele van een andere zaak toe te kennen. De kamer van inbeschuldigingstelling van Brussel heeft echter meermaals, zowel aan Franstalige als aan Nederlandstalige zijde, geoordeeld dat de capaciteit toch moet worden toegekend aan een individueel dossier dat als niet-prioritair werd beschouwd, met als motivering dat een richtlijn van het Openbaar Ministerie niet tot gevolg kon hebben dat een burger het recht wordt ontnomen om voordeel te halen uit onderzoeken die tot een strafvordering kunnen leiden, waardoor een bijzonder belang boven het algemeen belang wordt geplaatst. Het is aan eenieder om te oordelen of dit gepast is. Het probleem lijkt me echter te liggen in het feit dat het algemeen belang hier abstract wordt onderzocht: het gaat hier niet om machtsmisbruik door het parket dat willekeurig zou optreden! Het gaat om de uitoefening van zijn wettelijke

²⁵ Zie J. de Jeanne de DINECHIN, L'intérêt général comme limite aux droits fondamentaux, RDLF, 2024: *'Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens houdt echt toezicht op en vervangt en herkwatificeert zelfs de argumenten waarop de Staten zich beroepen om zich te verdedigen tegen vorderingen van onderdanen die beweren dat hun grondrechten zijn geschonden. De benaderingswijze van het Hof, die zowel abstract als concreet is, heeft de neiging om het algemeen belang te benadelen in de belangenafweging. Immers, door een abstract algemeen belang, gekoppeld aan de doelstelling van de algemene regel, te vergelijken met een concreet bijzonder belang van een van de partijen, ontstaat er een "vermenging van niveaus" tussen het abstracte en het concrete die ongunstig is voor het algemeen belang.'* [vrije vertaling]

²⁶ Ik verwijs voor meer details naar de mercuriales die ter gelegenheid van de plechtige zittingen van het hof van beroep van Brussel in 2021 en in 2023 werden uitgesproken.

bevoegdheden in een situatie waar de onderzoeksmiddelen onvoldoende zijn. Stel je dus voor dat de politie, om in de nodige capaciteit te voorzien en om aan het verzoek van de kamer van inbeschuldigingstelling te voldoen, niets anders kan doen dan het uit een ander onderzoek halen, dat eventueel door een andere onderzoeksrechter gevoerd wordt, die op zijn beurt de kamer van inbeschuldigingstelling zal vatten, enzovoort... ; wat het systeem op zeer korte termijn onvermijdelijk zal verlammen.

Het Hof van Cassatie heeft in een recent arrest nochtans duidelijk aanvaard dat het bijzonder belang van een burgerlijke partij moet afgewogen worden tegen het algemeen belang. Naar aanleiding van een burgerlijke partijstelling hadden zowel de onderzoeksrechter als de kamer van inbeschuldigingstelling bepaalde onderzoeksdaeden geweigerd, omdat ze moeilijk te verantwoorden waren gelet op het verwachte resultaat ervan. Het Hof heeft in zijn uitspraak over de voorziening de beginselen herhaald die het reeds in zijn rechtspraak inzake rechtsmisbruik²⁷ had bevestigd en stelde: *“Artikel 1. Eerste Aanvullend Protocol EVRM houdt voor de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling geen verplichting in om met betrekking tot eigendomsmisdrijven, in verhouding tot andere misdrijven, een meer effectief gerechtelijk onderzoek te voeren of te bevelen en in dergelijke zaken onderzoekshandelingen te stellen of te bevelen waarvan het te verwachten resultaat kennelijk in wanverhouding zal staan tot de te leveren inspanningen en te maken kosten.”*²⁸

Op het vlak van het recht merken we dus ook de eerder beschreven evolutie van het ‘Wij’ naar het ‘Ik’. Dat is allicht normaal, want het volgt de maatschappelijke ontwikkeling die de rechtsbeoefenaars voor een wetgevingsinflatie en steeds uiteenlopendere en complexe belangen plaatst. Zoals de filosofe Isolde CHARIM het zo goed beschrijft: *‘Tegenwoordig is er geen morele wet die voor iedereen geldt. In een samenleving betekent moraliteit dat we over een morele wet beschikken die voor iedereen goed is. Wat we vandaag hebben is een moraal tussen aanhalingstekens. Een narcistische ersatz van een moraal die voor iedereen bindend is. We zitten met een veelheid aan geïndividualiseerde en narcistische voorstellingen van wat goed zou moeten zijn en wat goed is, dat steeds volgens ons ego wordt gedefinieerd. Maar een SUV-bestuurder en een milieuactivist zullen niet dezelfde voorstellingen hebben.’*²⁹

“Met het zogenaamde algemene belang als voorwendsel kan men gaan waarheen men wil” aldus Napoleon. Maar vandaag volstaat de wet op zich niet langer om het algemeen belang gestalte te geven, de doctrine merkt op dat onze juridische systemen stilaan verglijden naar een waardensysteem: het streeft legitimiteit na in de legaliteit³⁰. Met andere woorden, om de wet toe te passen volstaat het niet meer om het algemeen belang in te roepen, dat moet geval per geval worden aangetoond. Het is in die ruimte dat de rechter optreedt, of hij nu een

²⁷ Zie het eerder vermelde arrest van het Hof van Cassatie. Hof van Cassatie, 22 oktober 2021 - C.20.0265.FC: *“Rechtsmisbruik bestaat uit de uitoefening van een recht op een manier die de grenzen van de normale uitoefening van dat recht door een voorzichtig en zorgvuldig persoon duidelijk overschrijdt; dit is in het bijzonder het geval wanneer de veroorzaakte schade niet in verhouding staat tot het door de houder van het recht nagestreefde of verkregen voordeel; bij de beoordeling van de betrokken belangen moet de rechter rekening houden met alle omstandigheden van het geval.”* [vrije vertaling]. Zie ook Cass. 27 april 2020, RG C.19.0435.N, Pas. 2020, nr. 247.

²⁸ Cass. 2 mei 2023, P.23.0068.N.

²⁹ *Op. cit.*

³⁰ D. TRUCHET, “La notion d’intérêt général : le point de vue d’un professeur de droit”, *Legicom* nr. 58, 2017/1, p. 8.

grondwettelijk, administratief³¹ of gerechtelijk rechter is. Voor de strafrechter is het niet meer genoeg te stellen dat de strafrechtelijke inbreuk de niet te overtreden grens van het algemeen belang is. *‘De straf is zeker niet de enige bekommernis van de maatschappij. Ze eist meer bepaald dat justitie niet willekeurig is’*³². Door de verbinding tussen het strafprocesrecht en de verschillende concepten die het ontwikkelt, zoals openbare veiligheid, evenredigheid, goede rechtsbedeling, moet de rechter ook de verschillende belangen afwegen. Het Openbaar Ministerie doet hetzelfde door zijn waaier aan strafrechtelijke antwoorden uit te breiden met andere instrumenten dan het proces, zoals de nieuwe mogelijkheden van onderhandelde justitie wat ook vaak afhangt van het initiatief van de advocaat. In dit opzicht is het essentieel, zoals het College van het Openbaar ministerie overigens in zijn Witboek vraagt, dat de wetgever opnieuw uitgebreide minnelijke schikkingen op het niveau van het beroep toestaat³³. Dat zou ons een waardevol instrument bieden voor het wegwerken van de indrukwekkende achterstand van zaken die op vaststelling wachten en voor het vrijmaken van de rol van het hof waardoor de doorlooptijden ingekort worden. Gelet op de wetgevingsinflatie die in steeds meer administratieve geldboetes voorziet, die door ambtenaren en niet door magistraten moeten worden opgelegd, lijkt het ideologische argument dat dit een Justitie voor de welgestelden zou zijn me bijzonder hypocriet.

Er zijn echter ook zeer duidelijke grenzen aan de onafhankelijkheid van de rechter, die, om volledig doeltreffend te zijn, deel moet uitmaken van een meer dan symbolisch Über-Ich . Eerst en vooral, om het in de woorden van François MOLINS, voormalig procureur-generaal bij het Franse Hof van Cassatie te zeggen: *‘De rechter mag de ethische kwesties die ten grondslag liggen aan elk van zijn beslissingen niet uit het oog verliezen, maar hij mag ook niet redeneren in functie van zijn eigen ethische en morele principes. De magistraat is in de eerste plaats degene die de wet toepast en de regel doet eerbiedigen. Onpartijdigheid is een van zijn belangrijkste plichten: hij moet zich ontdoen van alle vooroordelen om zo objectief mogelijk te zijn in de uitvoering van zijn opdrachten. Daarin ligt de moeilijkheid, het evenwicht dat moet worden gevonden, de lijn die niet mag worden overschreden.’*³⁴ De tweede grens: hoewel de rechter het laatste woord heeft, *‘mogen we niet vergeten dat het bepalen van het algemeen belang, voordat het uiteindelijk de zittingszaal bereikt, een zaak is van zij die de beslissingen nemen’*³⁵. In die zin heeft het Hof van Cassatie onlangs herhaald dat, hoewel de rechter *‘een leemte in de wet die voortvloeit uit een vastgestelde ongrondwettelijkheid kan opvullen, hij geen andere grondwettelijke, verdrags- of wettelijke bepaling mag schenden; bovendien moet de rechter, in zijn poging om deze leemte op te vullen, zich onthouden van het maken van keuzes die alleen de wetgever zou moeten maken’*³⁶ . In een ander arrest, bij een burgerlijke zaak waarin het Hof

³¹ Deze evolutie is duidelijk waarneembaar in de rechtspraak van de Raad van State die, op het gebied van onteigening, overheidshandelingen controleerde die duidelijk gerechtvaardigd zijn in naam van het algemeen belang en geleidelijk aan bijna is geëvolueerd naar opportuniteitscontrole.

³² J. BOSSAN, *L'intérêt général dans le procès pénal*. Droit. Université de Poitiers (Frankrijk), 2007, p. 19.

³³ Die mogelijkheid werd in 2016 ingetrokken, terwijl het Grondwettelijk Hof slechts een bezwaar had geformuleerd tegen de reikwijdte van de controle door de rechter en tegen het feit dat de voorgaande wet het parket de mogelijkheid gaf om een onderzoek aan een onderzoeksrechter te onttrekken. Zie O. MICHIELS, « La transaction pénale élargie face au contrôle de la Cour constitutionnelle », opm. onder Grondw. Hof, 2 juni 2016 Nr. 83/2026, *JLMB*, 2016/39, pp. 1847-1852

³⁴ F. MOLINS, *Au nom du peuple français – Mémoires*, Flammarion, Parijs, 2024, p. 328, [vrije vertaling] .

³⁵ D. TRUCHET, *op. cit.*, p. 8. , [vrije vertaling]

³⁶ Hof van Cassatie - 10 juni 2020 - P.20.0543.F. [vrije vertaling]

werd gevraagd zich uit te spreken over een mogelijk rechtsmisbruik, was het Hof nog duidelijker: *'Wanneer een privépersoon een recht inroept tegen een andere privépersoon, mag de rechter de evenredigheid van de uitoefening die de persoon van dat recht maakt niet beoordelen in het licht van een collectief belang dat verschilt van hun respectieve belangen.'*³⁷

³⁷ Hof van Cassatie - 22 oktober 2021 - C.20.0265.F. Zie ook Cass.16 november 1961, *Bull. en Pas.* 1962, I, 332. [vrije vertaling]

Bij wijze van conclusie : een « *Wij* » (herop) te bouwen in het algemeen belang

Vandaag zijn er geen grote ethische, milieu-, of zelfs gemediatiseerde kwesties meer, die geen voorwerp uitmaken van een gerechtelijk debat. Ik neem bijvoorbeeld de recente polemiek naar aanleiding van de woorden van de Vlaamse columnist Herman Brusselmans, waarvoor een van mijn collega-procureurs is overgegaan tot de opening van een opsporingsonderzoek. Hierbij stelde een advocaat zich de vraag of het strafrecht echt een remedie is voor alles³⁸.

Onze maatschappij heeft een ware klimaat-culturele verandering ondergaan, waar talrijke tegenstrijdige persoonlijke belangen met elkaar botsen en waar het algemeen belang af en toe onderaan de waarde-piramide lijkt te worden geplaatst. In deze ingewikkelde situatie, komt het voor een groot deel aan Justitie toe om te controleren dat het evenwicht van de verschillende aanwezige belangen in de lijn ligt van het gemeenschappelijk goed.³⁹

Deze toenemende invloed van juridische actoren omwille van hun rechtspraak, hun keuzes in verband met strafrechtelijk beleid of hun tussenkomsten in de media, heeft tegelijkertijd een keerzijde : *« de ontwikkeling van de beleidskwestie rond onveiligheid en de opnemings van de strafprocedure in haar kern heeft een tweede aantrekkingskracht aan het licht gebracht in het strafproces. Opgericht als een maatschappelijke kwestie, werd het strafproces het middelpunt van kritiek. Door dit fenomeen werden de verschillende fasen van het proces, het algemene opzet en de bijzondere maatregelen ervan in vraag gesteld. De opeenvolging van gemediatiseerde zaken zorgde ervoor dat de werking, of doorgaans, de gebrekkige werking van het strafproces werd belicht, maar ook dat deze laatste op een verontrustende manier werd verzwakt. De verwachtingen van de maatschappij zijn vaak tegenstrijdig, waarbij de gemeenschap verdeeld is tussen, enerzijds, de bekommernis over de efficiëntie van een maatschappelijke reactie en, anderzijds, de bevordering van de rechten van het individu. »*⁴⁰

Dit verklaart de soms hevige reacties van bepaalde politieke actoren ten aanzien van Justitie die nu eens bestempeld wordt als « *klassenjustitie* », dan weer als « *wereldvreemd* » of zelfs als « *onverantwoordelijk* ». In deze context kunnen we ook het dalend vertrouwen van de burger in

³⁸ Op het sociaal netwerk X heeft de advocaat Joris VAN CAUTER (@jorisvancauter) zich als volgt uitgedrukt op 14 augustus jongstleden : « *We moeten ons toch eens bezinnen of strafrecht een remedie is voor alles. Foute lezingen voor @KVHGent, foute columns in @Humo. Is het een meerwaarde om dat voor de rechter te brengen?* »

³⁹ Door dit te doen, begeven de magistraten zich meer en meer op het beleidsterrein vanuit het oogpunt van hun algemeen belang. Het zal niemand ontgaan zijn dat één van de belangrijkste beweegredenen van de wetgever in de voorbereidende werkzaamheden van ons nieuw Strafwetboek het feit is dat we worden geconfronteerd « *met een overdreven toename van punctuele wetwijzigingen en nieuwe wettelijke en aan rechtspraak verbonden regels, waardoor het materiële strafrecht een complex kluwen is geworden waar de rechtzoekenden nog moeilijk aan uit kunnen. De bevattelijkheid van en de toegankelijkheid tot het Wetboek zijn dus aanzienlijk aangetast. Bovendien zijn er vele rechtsregels die niet meer zijn afgestemd met de praktische toepassing ervan.* » Zie het wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek, DOC 55 0417/001, pag. 4.

⁴⁰ Jérôme BOSSAN, *op. cit.*

Justitie duiden, wat ik als uitgangspunt heb genomen. Natuurlijk! Het is absoluut nodig om zich de vraag te stellen of een Justitie die voortdurend kunstmatig in leven wordt gehouden niet eveneens getuigt van een algemeen belang en een rechtstaat in uitverkoop. Ik zal hierop verwijzen naar het memorandum van onze hooggerechtshoven gericht aan onze nieuwe toekomstige regering.

Hetgeen ik net heb verteld mag niet worden geïnterpreteerd als een poging om onze verantwoordelijkheden van ons af te schuiven, noch als een beklag over een egoïstische en grillige burger. We zitten allen in dat klimaat ! Ik wilde vooral benadrukken wat we, als actoren van Justitie, samen kunnen verwezenlijken door een beetje van onze « *Ik* » aan de kant te schuiven en een « *Wij* » te doen herleven, wat maar al te vaak ontbreekt. En daar ligt onze verantwoordelijkheid.

De notie algemeen belang lijkt evolutief en weinig precies, en misschien net daardoor moeilijk te vervatten in de sfeer van het strafrecht, maar laat dat net haar kracht zijn. Ze kan aldus voorzien in een gemeenschappelijk kader, een ware “boven-ik” (über-ich) die ik zelfs menselijkheid zou durven noemen, voor onze respectieve onafhankelijkheid, die slechts kan ontstaan in het kader van een gemeenschappelijk maatschappelijk project dat het collectieve welzijn beoogt te bevorderen. Vanuit onze respectieve standpunten, zonder onze onafhankelijkheid op te offeren, kunnen we - ik zou zelfs zeggen moeten we - samen nadenken over de manier waarop gerechtigheid geschiedt en wat we kunnen doen om dit binnen redelijke termijnen te laten gebeuren. We moeten de manier waarop we werken beter uitleggen. In die optiek is het eerbiedigen van de tegenspraak zeer belangrijk. Het laat elke partij toe om haar visie op het algemeen belang te duiden opdat de rechter vervolgens kan beslissen. Wat mij betreft, is dat principe niet bedoeld om tegengestelde standpunten gewoon met elkaar te confronteren, maar biedt het de uitgelezen kans om de blik voor verschillende invalshoeken te openen. Wanneer je er zo in slaagt om wegen te doen samenlopen die tevoren gescheiden waren, zelfs in strafzaken, dan doe je recht, want het herstelt de onmisbare verbinding.

Aan allen die vandaag de eed van advocaat hebben afgelegd vraag ik nederig om u elke dag te herinneren wat die eed betekent: hij schenkt u uw onafhankelijkheid om meestal bijzondere belangen te verdedigen, maar herinnert er tegelijk aan, net als de eed van magistraat, dat de diepliggende reden voor onze onafhankelijkheid erin bestaat ons de nodige ruimte te geven om recht te doen. Onze onafhankelijkheid heeft slechts zin als we als onmisbare actoren van Justitie erin slagen, zonder echter aan elkaar ondergeschikt te zijn, maar in een gemeenschappelijke beweging, om ons samen-leven te verbeteren, het gemene goed bij uitstek.

De bal ligt dus in ons kamp!

Brussel, 2 september 2024

Frédéric VAN LEEUW

Procureur-generaal